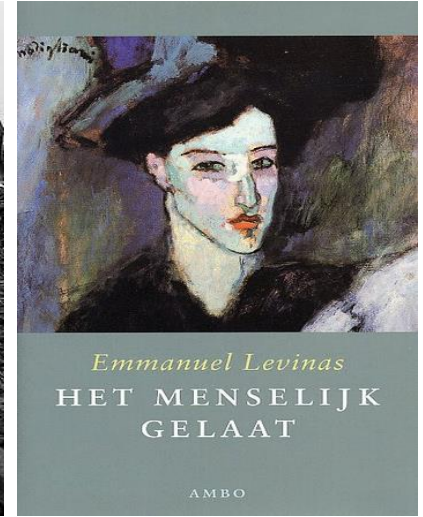

LEVINAS EN SPINOZA EEN (ONVERWACHTSE) ONTMOETING

- **Emmanuel Levinas**
Een kennismaking
- **Bento de Spinoza**
Een 'geheugensteuntje'
- **Levinas en Spinoza**
Een ontmoeting
- **Discussie**

EMMANUEL LEVINAS

EMMANUEL LEVINAS
LEVEN

“De Hebreeuwse Bijbel vanaf mijn vroegste jeugd in Litauen, Poesjkin en Tolstoi, de Russische revolutie van 1917, op elfjarige leeftijd meegemaakt in de Oekraïne (...). In 1928-1929 verblijf te Freiburg, waar ik mij vertrouwd maakte met de fenomenologie (...). Professoraat aan de Universiteit van Poitiers en sinds 1967 aan de Universiteit van Parijs-Nanterre. Deze bonte opsomming is een biografie. Ze wordt beheerst door een voorgevoel van de naziverschrikking en de herinnering daaraan.”

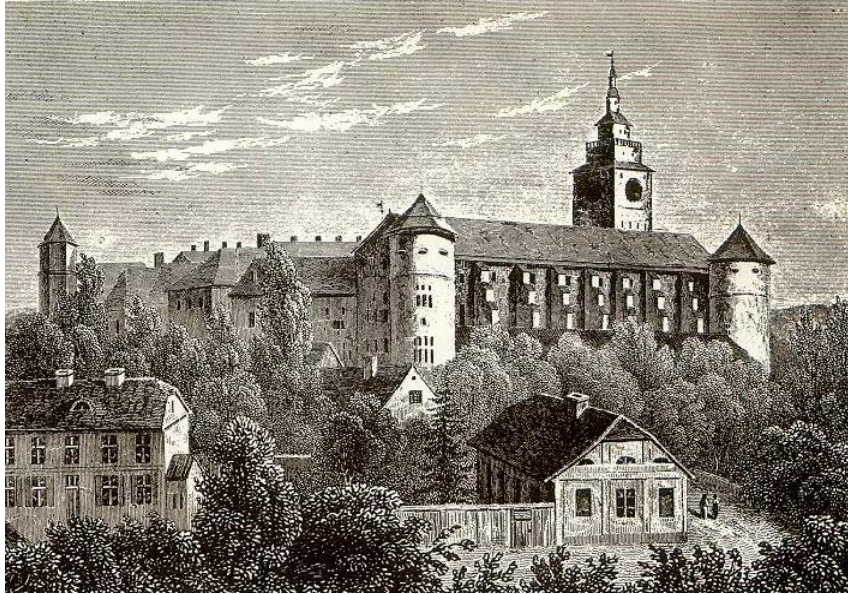

EMMANUEL LEVINAS
DE DENKER

- **een denker van onze tijd**
- **het tijdperk van het echec van de ethiek, van de Shoah...**
- **in het spoor van Martin Heidegger**
- **een analyse van het menselijk bestaan, van de ethische dimensie van ons 'doen en laten'**
- **filosofie als 'fenomenologie van de ervaring van het aangesproken worden door de ander'**

KANT-HEIDEGGER-LEVINAS

KANT *Fundering
voor de
metafysica
van de zeden*

IMMANUEL KANT

**'doen wat je
behoort te doen'**

|

**categorische
imperatief**

|

**door de rede
zelf de wet
bepalen**

|

**rationeel / autonoom
subject**

|

vrijheid

MARTIN HEIDEGGER

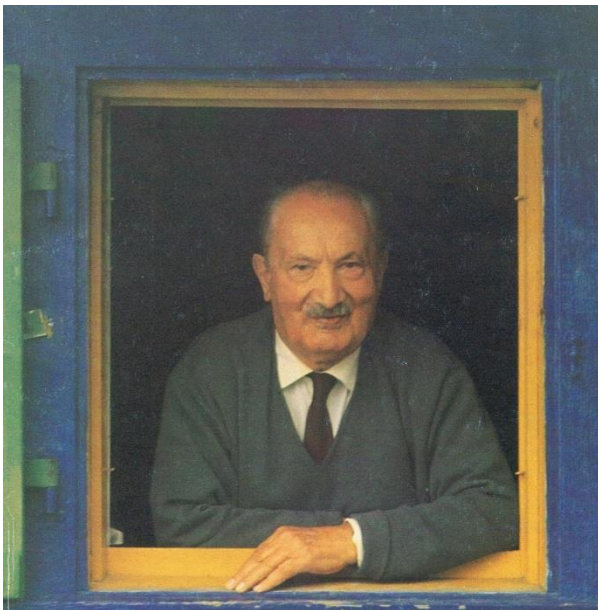
ZIJN
EN
TIJD

SUN

MARTIN HEIDEGGER

UITGANGSPUNT

contra

- **het zelf opgevat als 'ik' of 'enkeling'**
- **"ikke, ikke, de rest kan stikken" (als opvatting en leefwijze)**
- **onverschilligheid, gebrek aan engagement / gevoel van verantwoordelijkheid**

'SAMENVATTING'

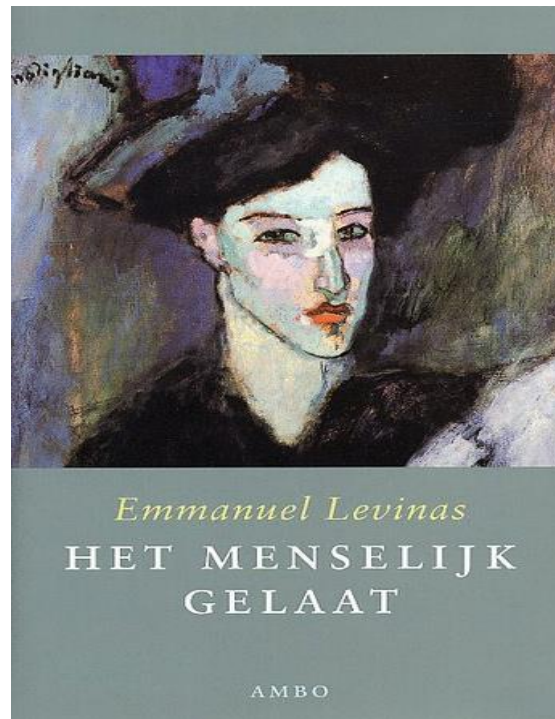
- laten we het zelf, onszelf, niet langer opvatten als 'ik' maar als 'erzijn' (*Dasein*)
- we kunnen erzijn dan verstaan als in-de-wereld-zijn, medezijn, in verbindingen zijn, in wording zijn
- we kunnen ons bestaan dan ontwerpen vanuit het beseft dat we in **betrekkingen** zijn en vanuit een gevoel van **betrokkenheid**

MARTIN HEIDEGGER

ZIJN
EN
TIJD

SUN

EMMANUEL LEVINAS HET WERK

LEVINAS

*Totaliteit
en
Oneindigheid*

- **de mens is een levend wezen dat streeft te leven in genieting en (daarom) woont, werkt en kennis vergaart**
- **het leven van de mens wordt bepaald door de verovering van het zijn, d.w.z. alles en iedereen, door de rede**
- **kennen is een grijpen van het individuele van het andere in zijn algemeenheid – *i.e.* wetenschap en macht**
- **begrijpen betekent bedwingen en in bezit nemen - het leidt tot gewelddadige toe-eigening en oorlog**
- **de mens denkt de totaliteit op totalitaire wijze**

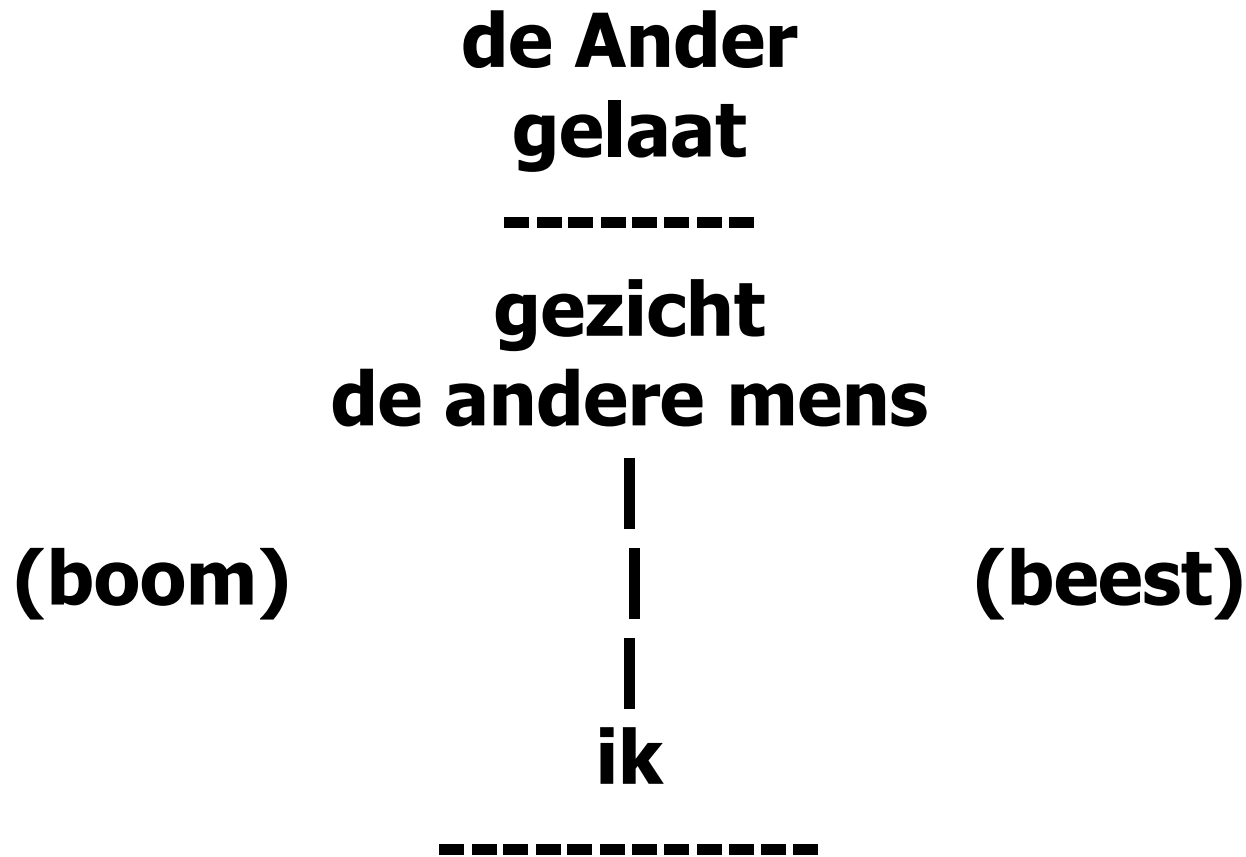

Emmanuel Levinas
HET MENSELIJK
GELAAT

AMBO

HET MENSELIJK GELAAT

- de Westerse wijsbegeerte heeft als uitgangspunt: vrijheid, autonomie en de *reductie van het Andere tot het Zelf(de)* – ook de ethiek
- de oorsprong van de ethiek, van de filosofie met de heteronomie als grondbeginsel, is echter het gelaat van de Ander
- de ander verschijnt weliswaar in de (fysica-
listisch opgevatte) ruimte als 'gezicht', de
Ander spreekt echter vanuit de ethische (of
'metafysische') dimensie als 'gelaat'
- (leren) luisteren naar het gelaat van de Ander
dat vraagt: "*Gij zult niet doden*" of "*Laat mij
zijn!*" of "*Laat mij (ook) in genieting leven*"

- **geen gehoorzaamheid aan geboden / verboden van God of de rede maar gehoorzaamheid aan de geboden / verboden van de Ander?**

Emmanuel Levinas
Anders dan zijn

Ambo
Auteurs

ANDERS DAN ZIJN OF HET WEZEN VOORBIJ

- **leven is genieting van..., voor enige reflectie of identiteit van een 'Ik'**
- **de gevoeligheid is de voorwaarde voor de mogelijkheid van**
zowel/ de weg van de wens van het 'Ik' om te genieten, het voor-het-zelf, behoeften-bevrediging en 'economie'
als de weg van de gevoeligheid voor / het 'me' aangesproken voelen door het lijden van de ander, het voor-de-ander, 'plaatsvervanging' en ethiek

'SAMENVATTING'

EMMANUEL LEVINAS

**de Ander
gelaat**

|

**plaatsvervangend
luisteren
heteronomie**

|

'mij'

**de ander(e)
gezicht**

|

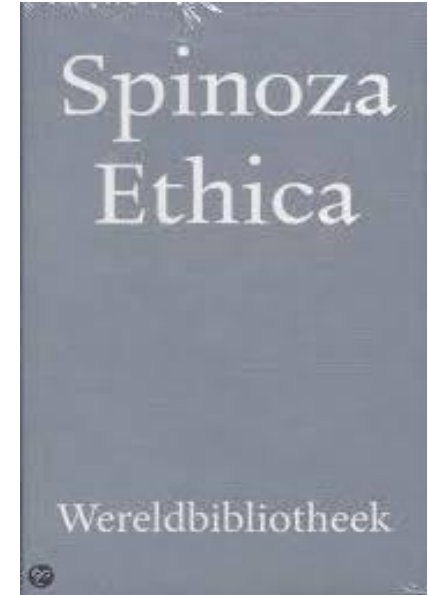
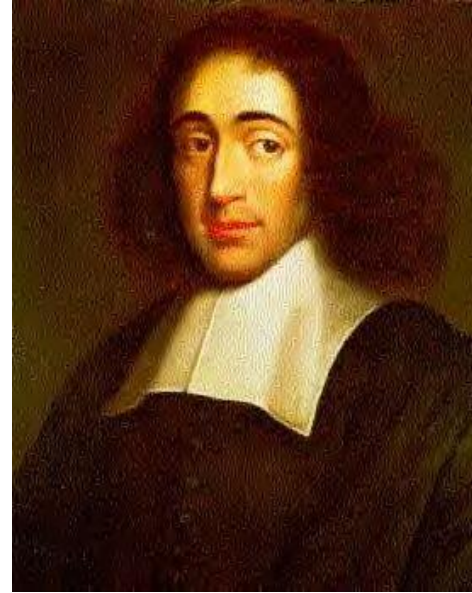
**behoefte-
bevrediging
'economie'**

|

'ik'

|

**gevoeligheid
genieting**

BENTO DE SPINOZA

BENTO DE SPINOZA

- één van de belangrijkste filosofen uit de geschiedenis van de Westerse wijsbegeerte en ongetwijfeld de grootste filosoof uit Nederland
- christen noch jood, maar een vrijdenker!
- 'een denker die zijn tijd ver vooruit was'
- *Ethica*:
het ontwerp van een levenshouding (*ethos*) voor een mens die streeft naar een blijmoedig bestaan

Spinoza Ethica

Wereldbibliotheek

CONATUS

III.6

Elk ding tracht, voor zover het van hem afhangt, in zijn bestaan te volharden.

III.7

Het streven waarmee elk ding in zijn bestaan tracht te volharden is niets anders dan het werkelijk wezen van dit ding zelf.

III.9

De geest tracht zowel voor zover hij heldere en duidelijke, als voor zover hij verwarde voorstellingen heeft, voor onbepaalde duur in zijn bestaan te volharden en is zich van dit streven bewust.

'DEUGEN'

IV.

Definities

I. Onder '*goed*' versta ik dat, waarvan wij zeker weten dat het nuttig voor ons is.

II. Onder '*kwaad*' [slecht, verkeerd] daarentegen dat, waarvan wij zeker weten dat ons belemmert iets goeds te bereiken [verkrijgen].

VIII. Onder '*deugd*' [kracht] en '*vermogen*' [macht] versta ik hetzelfde. D.w.z. (*vgl. St. III.7*) Deugd [kracht] is, voor zover zij betrekking heeft op de mens, 's mensen wezen of aard zelf, voor zover dit het vermogen [de macht] bezit dingen tot stand te brengen, die uit de wetten van deze aard alleen reeds verklaarbaar zijn.

III.39

Opmerking

Onder 'goed' versta ik hier iedere soort van blijheid en voorts al wat daartoe leidt, in het bijzonder al wat een verlangen, welk dan ook, bevredigt. Onder 'kwaad' versta ik daarentegen elk soort van droefheid en in het bijzonder al wat een verlangen verijdt.

IV.20

Hoe meer iemand zijn nut nastreeft, d.w.z. zijn wezen poogt en vermag in stand te houden, hoe deugdzamer hij is, en omgekeerd, naarmate iemand zijn nut, d.w.z. de instandhouding van zijn wezen verwaarloost, is hij machtelozer.

IV.22

Er is geen deugd denkbaar, die hierbij (namelijk aan het streven om zichzelf te handhaven) zou vóórgaan.

IV.24

Geheel krachtens eigen deugd handelen is voor ons niets anders dan onder leiding van de rede handelen, leven, ons bestaan handhaven (deze drie uitdrukkingen betekenen hetzelfde), met de bedoeling ons eigen nut te bevorderen.

IV.25

Niemand tracht zijn wezen in stand te houden ter wille van iets anders.

MEDELIJDEN

IV.50

Medelijden is in de mens, die volgens de leiding van de rede leeft, op zichzelf beschouwd slecht en nutteloos.

blijmoedigheid

|

handeling

'deugen' / kracht

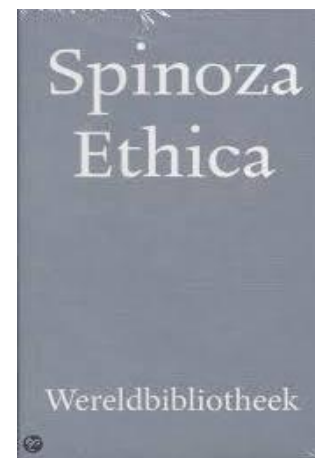
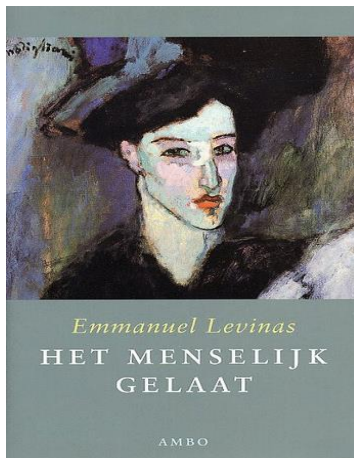
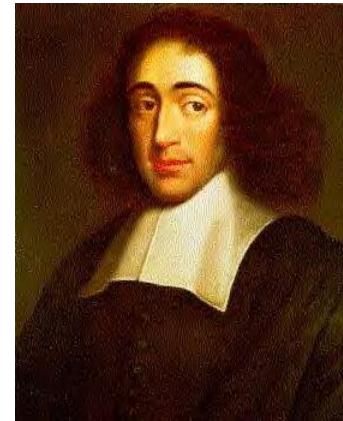
|

**het streven te
volharden in
het eigen bestaan**

|

'ik'

'enkeling'

de Ander		blijmoedigheid
gelaat		
plaatsvervangning		handeling
luisteren		'deugen'/kracht
heteronomie		
		het streven te
'mij'		volharden in
		het eigen bestaan
gevoeligheid		'ik'
genieting		'enkeling'

MAAR...

MEDELIJDEN

III.22

Opmerking

Stelling 21 verklaart ons wat *Medelijden* is; wij kunnen het omschrijven als *Droefheid om het leed van een ander*. (...) Tenslotte doe ik opmerken dat wij niet slechts medelijden hebben met wezens die wij hebben liefgehad maar ook met wezens, voor welke wij voordien niets [bepaalds] gevoelden, mits wij slechts oordelen (...) dat zij op ons gelijken. Derhalve zullen wij ingenomen zijn met wie onze gelijke weldeed, daarentegen verontwaardigd zijn over wie onze gelijke schade berokkende.

III.27

Toegift III

Een wezen waarvoor wij medelijden gevoelen, trachten wij zoveel mogelijk van zijn ongeluk te bevrijden.

Definities van de aandoeningen

XVIII

***Medelijden* is droefheid, vergezeld door de voorstelling van een kwaad dat een ander, die wij als onze gelijke beschouwen, is overkomen.**

AMOR DEI INTELLECTUALIS

V.15

Wie zichzelf en zijn aandoeningen helder en duidelijk begrijpt, heeft God lief (...).

V.16

Deze liefde jegens God behoort de geest het allermeest te vervullen.

V.25

Het hoogste streven en de hoogste deugd van de geest is de dingen te begrijpen met de derde soort van kennis.

V.27

Uit deze derde soort van kennis ontspruit de hoogst mogelijke zielsrust.

V.30

Voor zover onze geest zichzelf en zijn lichaam onder het gezichtspunt van de eeuwigheid beschouwt, heeft hij noodzakelijk kennis van God en weet hij dat in God is en uit God kan worden verklaard.

V.33

De geestelijke liefde tot God, die uit de derde soort van kennis voortspruit, is eeuwig.

II.40

Opmerking II

Behalve deze twee soorten van kennis [1. mening ofwel verbeelding en 2. rede] bestaat er (...) nog een derde soort, welke ik het '*intuïtieve weten*' zal noemen.

handeling

|

medelijden

|

**liefde voor
al wat is**

|

**deel uitmakend van
al wat is**

'SAMENVATTING'

BENTO DE SPINOZA

blijmoedigheid

|

**handeling
medelijden**

|

**liefde voor
al wat is**

|

|

**deel uitmakend van
al wat is**

handeling

'deugen' / kracht

|

**het streven te
volharden in
het eigen bestaan**

|

**'ik'
'enkeling'**

EMMANUEL LEVINAS

**de Ander
gelaat**

|

**plaatsvervang-
ing
luisteren
heteronomie**

|

'mij'

**de ander(e)
gezicht**

|

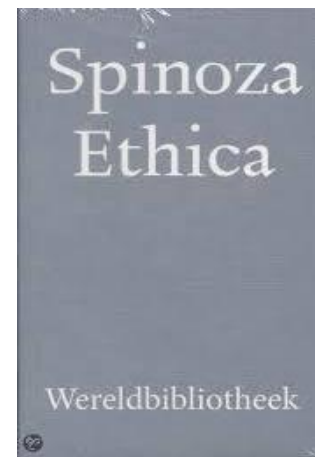
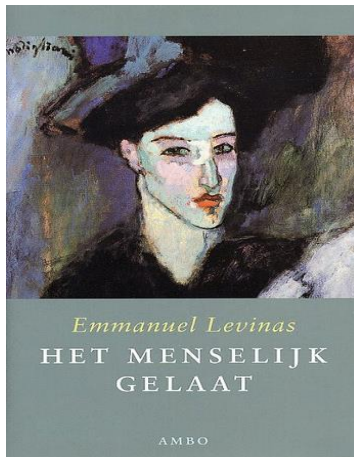
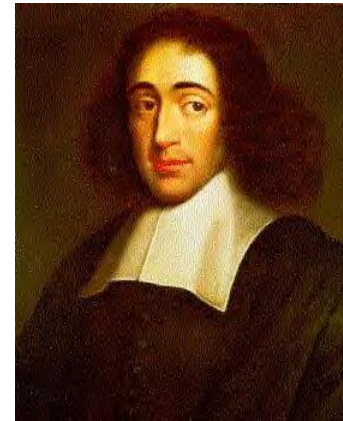
**behoefte-
bevrediging
'economie'**

|

'ik'

|

**gevoeligheid
genieting**

WELBEGREPEN EIGEN BELANG

de ander(e)		blijmoedigheid
gezicht		
behoefte		handeling
bevrediging		'deugen' / kracht
'economie'		
		het streven te
'ik'		volharden in
		het eigen bestaan
gevoeligheid		
genieting		'ik'
		'enkeling'

WELBESCHOUWD ANDERMANS BELANG

de Ander		blijmoedigheid
gelaat		
plaatsvervangning		handeling
luisteren		medelijden
heteronomie		
'mij'		liefde voor
		al wat is
gevoeligheid		deel uitmakend van
genieting		al wat is